קו: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

מא א מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הלכה ה סמג עשין פט טור ש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב וע״ש במ״מ:
מב ב מיי׳ פכ״ח מהל׳ אישורי ביאה הלכה לא סמג לאוין קכו טוש״ע אה״ע סי׳ ט סעיף ח:
מג ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הל׳ ה סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ב:
מד ד ה ו ז מיי׳ שם הלכה ז סמג שם טור וש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף ג ה ב:
מה ח ט מיי׳ שם הל׳ ט סמג שם טור ש״ע ח״מ סי׳ שכד:

מוסף רש״י

דאמר בתרי זימני הוי חזקה. דלמר במסכת יבמות (סד:) נשאת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דבתרי זמני הוי חזקה (כתובות מג:). **בתלת זימני הוה חזקה.** ביבמות (שם) נשאת לראשון ומת לשני ומת, לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא, דעד תלתא זימנין לא הויא מוחזקת לקבור את בעליה (סנהדרין פא:). **חורף.** עת זרע שעורים וקטנית התריפין להתבטל מהר. קור קשה מחורף (בראשית ח כב, ע״ש שנורם: חצי בסלו וטבת וחצי שבט קור, חצי שבט כר׳ חורף). **קיץ.** הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשים אותו בשדות ושמו קיץ כמו (ש״ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים (בראשית שם). **חום.** הוא סוף יומות החמה שהעולם חם ביותר כמו שאינו במסכת יומא (כט.) שלהי קייטא קמי תקייטא (שם). **מגבת פורים.** מעות שנותן הנשאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים, **לפורים.** הולה יתנוה לעניים דפורים (לעיל עח:). **ואין מדקדקין בדבר.** לומר דייס בפחות והמותר יפול לגיס של לדקה (שם).

מסורת הש״ס

א) יבמות [כו.] סד: [עיריבין נז. כתובות מג: סנהדרין פא: נדה י. סד.], **ב)** [ל״ל בה יעב״ן], **ג)** גירסת הערוך בערך אבא המחמרן אבא אגודא פי׳ כ״ח מילן של ערבה, **ד)** לעיל סא: הגירס׳ רב חנינא עי׳ מ״ק כ. כד:, **ה)** לעיל עח: [ע״ש], **ו)** [לעיל קד:], **ז)** [עי׳ תוס׳ מנחות פה. ד״ה חורע ביאורו יותר],

תורה אור השלם

1 שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבָצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: צפניה ג יג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ זרעה לה וחזיל. נ״ב [ודוקא שאחר בני בתגי זרעו ואמתו דאמרי׳ דזרע זרע שאינו ראוי לזריעה אבל אם אכל כל בני בתגי] נמי לא אמתו ליה לן למימר שכל בני בתגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה:

הגהות הגר״א

(א) גמ׳ תני כו׳. נ״ב רי״ף ורמב״ם השמיטוה ולא כתבו רק לשם דשמואל ודר״ל (ועמ״ש בהגהות על הרא״ש ובמ״מ סי׳ שכ״ג): **(ב)** במשנה תבואה לא כו׳. נ״ב והרי״ף והרמב״ם גרסי בהיפך: **[ג]** רש״י ד״ה עבדא אחרא שליחותא בעלי׳ כו׳. נ״ב ולפי׳ זרעה מתחלה שעורין הדין [קן] למ״ש עבדא אחרא כו׳ ולו דוקא (ועמ״ש רבינו בה״מ סי׳ שכ״ג): [ד] שם ד״ה לא יזרענה כו׳ נהנה בשינוי אל כל זה. נ״ב והרמב״ן כתב להיפך דבקבלנות אסור בכל ענין:

וקיימא בימה לחדי רישא. פי׳ בקונטר׳ דכימה זנב טלה כדאמר בברכות (דף נח:) ולא דק אלא אמרינן התם דעשו זנב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הב לי בניי ומה שפי׳ בקונטרס דביום ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימא כימה באמצע הרקיע קשה דפועלים לא אתו מדברא עד לאת הכוכבים כדפי׳ ברש״ם הפועלים (לעיל דף פג:) ותו דבסוף י׳ שעות הן עוד היום גדול ואין נראין הכוכבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיבאו מן השדה וזה דומה לומר דה״ק כשיחשך לילה אז רואין למפרע שבשעת הליכתן היתה כימה לחדי רישייהו ונראה לפרש דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה לחדי רישייהו היינו בתחילת שבט ואז כלה זמן הזרע והא דאמר בפ׳ כל הקרבנות (מנחות דף פה. ושם ד״ה חורע) שהיו זורעים קודם הפסח ע׳ יום וזהו חמשה יומי בתוך שבט התם שקרקע חשובה היא שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר מ״נ דבתחילת שבט של חמה הוא דקיימא כימה לחדי רישייהו ואין תחילת של שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר מע׳ יום לפני הפסח[ה]: **שדא** ביה אספסתא **ועבדא.** לא הוה צריך למימר דשדא ביה אספסתא דבלאו הכי מצי למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עבדא אלא מעשה הוה הכי:

המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים רשב״ג אוסר [ב] [ו]תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב״ג אוסר: גמ׳ א״ר חסדא מ״ט דרשב״ג דכתיב [ז]שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית מיתיבי [ח]מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא״כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר״מ רשב״ג

מיקל

חזינא קשיא [א] [א]תני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי הא כרשב״ג הא כרבי דאמר [ב]בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב״ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע [ד] זרעא לה ואזיל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה אריישייהו מיתיבי רשב״ג משום ר״מ אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף חצי שבט אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר״ש מונה ממרחשון מאן מיקל בכולהו ר׳ שמעון וכולי האי לא קאמר לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות: ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה [ג]בהו [ג]תומי אגודא דנהר מלכא סבא בזוזי איסתכר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נכי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר׳ יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר׳ יהודה: **מתני׳** [ד]המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: **גמ׳** ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא וחרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה [ה]רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה [ה]מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני׳ לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי [ו]מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא הכא עבדא ארעא שליחותא [ו]ומודה רב אשי בעינבי דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: **מתני׳** [ח]המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים רשב״ג אוסר [ב] [ט]תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב״ג אוסר: **גמ׳** א״ר חסדא מ״ט דרשב״ג דכתיב [ז]שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית מיתיבי [ח]מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא״כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר״מ רשב״ג

מיקל

פעם ראשונה ושניה. זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: פלוגתא דרבי ורשב״ג גבי נשואה לראשון ומת לשני ומת במסכת יבמות: **מאי אמר ליה נעל הקרקע כל יומי זרע ואזיל.** כלומר כל זמן הזריעה חוזר וזורעה שמא לא הגיע זמן: **ועד אימת.** הוי משך זמן הזריעה: **עד זמן דלי אמא אריסא מדברא.** ונכנס לבית בזמן שהן רגילין ליכנס דהיינו לאחר תשע שעות ביום. קרוב לסוף העשירית קיימא כימה שהוא זנב טלה לחדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו והן הן ימי אדר. לפי שבגלגל קבועין בו שנים עשר מזלות וזהו סידרן טש״ת סא״ב מע״ק גד״ל ועולם ששה עולין וששה שוקעין בניסן לעולם בתחילת עלות השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים שוקע וב׳ שעות המזל שוהה לעלות לאחר שתי שעות העולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו נמצא הששה עולים בשתים עשרה שעות ביום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר סוף ב׳ שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור עלייתו ומתחיל תאומים לסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן ונמצא ראש טלה באמצע שהרי עברו שש שעות משהתחיל ובשש שעות ראשו מגיע לאמצע שהרי מתחילת עליית המזל עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו׳ שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף שמונה שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא באדר זנב טלה בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא והכי אמרינן במסכת ברכות בפרק הרואה (דף נח:) שכימה בזנב טלה הוא: **חצי תשרי וכו׳.** שש תקופות שהובטחו לנח ובניו קמפרש: **קציר.** כנגד זרע זה בתחילת גשמים זה בתחילת החמה. וקיץ כנגד חורף וחורף הוא חוזקו וחורפו של סתיו וימי ליבה לשון (איוב כט) כאשר הייתי בימי חרפי חוזקי ועיקרי. קיץ הוא חוזקו של יבש ועל שמייבשין באותו פרק תמרים ותאנים לקליעות והן נקראין קיץ כדכתיב (שמואל ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים וגו׳. קור הוא סופו של סתיו וכן חום סופו של שמש.

וכן כל אחד שני חדשים י״ב חדשים לשנה עתים: **מתחילת תשרי.** מתחיל למנות שני חדשים בכל עת: **מאן קמיקל.** במשך ימי הזרע למי שבא לאחר זריעותיו: **ר״ש.** שמנה מן מרחשון ואומר מרחשון וכסליו זרע: **בחרפי.** חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף: **באפלי.** שעורין וקטנית הנזרעין באדר: **איסתכר.** לשון (בראשית מ) ויסכרו מעינות תהום. נסתמה הליכתו שעכבוהו העליונים העליונים הסיבוהו דרך אחרת ואין ירק מצליח אלא בקרקע נרבצת בארץ לחה: **מכת מדינה.** לא עליו לבדו עבירה. ולאסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה דלא הוי עביד למיסתכר: **מתני׳ ולקתה.** שהיו חטין שדופות וגס כחושות. וזו בחכירות הולרכה לשנותה ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ׳ עבדא אספסתא.** היא נקנית לשלשים יום כדאמר בריש מ״ה (ב״ב כח:). וחזר וזרעה שעורים: **עבדא ארעא שליחותא.** [ג] בעליה לא מכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואזיל הוה מצלי והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: **פרדיסא.** כרם: **תקיף.** החמיץ: **עבדא ארעא שליחותא.** הענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו בביתו לקה ואמר בנבא בתרא (דף עו:) חמרא אכתפא דגברא שוור זה קונהו מזה טוב ומזלו גורם להחמיץ: **ענבי דכדום.** ענבים שהתליעו: **בעומריה.** בעודן שעוחות ליבש בימות הקיץ לכל [זמן] זה עודן צריכין לקרקע וכך הענבים שהתליעו בין בליר לבריכה. וכגון דלא מיחרו יותר מן המנהג: **מתני׳ המקבל שדה לזרעה שעורין.** ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או מעות: **לא יזרענה חטין.** שהחטין מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין. והא לא מיתוקמא אלא בחכרנות דאי בקבלנות הא אמרינן[ו] תיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוא נהנה בשינוי של זה[ד]: **ורבן שמעון בן גמליאל אוסר.** וטעמא מפרש בגמרא: **תבואה לא יזרענה קטנית.** שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה: **גמ׳**

מיקל